

8. Маркова В.Д. Стратегический менеджмент : курс лекций / В.Д. Маркова, С.А. Кузнецова. – М. : ИНФРА-М ; Новосибирск : Сибир. Соглашение, 1999. – 288 с.
9. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : [навч. посіб.] / З.Є Шершньова, С.В. Оборська. – К. : КНТУ, 1999. – 384 с.
10. Калиніченко Ю.В. Стратегічний розвиток підприємства: теоретичні та практичні аспекти / Ю.В. Калиніченко // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 4 (29). – С. 106–115.
11. Кіндрацька Г.І. Стратегічний менеджмент : [навч. посіб.] / Г.І. Кіндрацька. – К. : Знання, 2006. – 366 с.
12. Баранчев В.П. Стратегический анализ: технология, инструменты, организация / В.П. Баранчев // Проблемы теории и практики управления. – 1998. – № 5. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.uptp.ru/articles-all_3052.html.
13. Головка Т.В. Стратегічний аналіз : [навч.-метод. посіб.] / Т.В. Головка, С.В. Сагова ; за ред. М.В. Кужельного. – К. : Вид-во КНЕУ, 2008. – 198 с.
14. The challenge of Organizational Change / [R.M. Kanter, V.A. Stein, T.D. Jick]. – New-York et. al. 1992.
15. Скібицький О.М. Стратегічний менеджмент : [навч. посіб.] / О.М. Скібицький. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 312 с.
16. Левик І.С. Інструментарій стратегічного аналізу: класифікація, переваги та недоліки використання / І.С. Левик // Наука й економіка. – 2010. – № 2 (18). – С. 132–138.
17. Райковська І.Т. Критичний огляд сучасних методик стратегічного аналізу / І.Т. Райковська // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1 (59). – С. 172–178.
18. Радченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі : [навч. посіб.] / К.І. Радченко. – 2-ге вид., доповн. – Львів : Новий Світ-2000 ; Альтаір-2000, 2003. – 272 с.
19. Стратегічний аналіз : [навч. посіб.] / [П.Л. Гордієнко, Л.Г. Дідковська, Н.В. Яшкіна]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Алтера, 2008. – 478 с.
20. Управління конкурентоспроможністю підприємства : [навч. посіб.] / [С.М. Клименко, О.С. Дуброва, Д.О. Барабась, Т.В. Омеляненко, А.В. Вакулєнко]. – К. : КНЕУ, 2006. – 527 с.

УДК 338.240

Кучмєєв О.О.,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри фінансів та банківської справи,
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПЦІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ОПТОВОЇ ТОРГІВЛІ

Кучмєєв О.О. Формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі. Стаття присвячена формуванню концепції забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі та визначенню основних її елементів. У статті подано оцінку наявних концептуальних підходів до управління економічною безпекою підприємств оптової торгівлі. Визначено етапи формування концепції економічної безпеки підприємства. Наведено основні принципи функціонування системи економічної безпеки підприємств оптової торгівлі. Надано висновки та визначено перспективи подальших досліджень з питання, що розглядається.

Ключові слова: економічна безпека, система економічної безпеки, концепція забезпечення економічної безпеки, концептуальні підходи, принципи функціонування системи.

Кучмеев А.А. Формирование концепции обеспечения экономической безопасности предприятий оптовой торговли. Статья посвящена формированию концепции обеспечения экономической безопасности предприятий оптовой торговли и определению основных ее элементов. В статье дана оценка существующих концептуальных подходов к управлению экономической безопасностью предприятий оптовой торговли. Определены этапы формирования концепции экономической безопасности предприятия. Приведены основные принципы функционирования системы экономической безопасности предприятий оптовой торговли. Представлены выводы и определены перспективы дальнейших исследований по рассматриваемому вопросу.

Ключевые слова: экономическая безопасность, система экономической безопасности, концепция обеспечения экономической безопасности, концептуальные подходы, принципы функционирования системы.

Kuchmyeyev O.O. Formation of the concept of ensuring the economic security of wholesale trade enterprises. The article is devoted to the formation of the concept of ensuring the economic security of wholesale trade enterprises and identifying its main elements. The article gives an overview of the existing conceptual approaches to managing the economic security of wholesale trade enterprises. The stages of formation of the concept of economic security of the enterprise are determined. The basic principles of functioning of the system of economic security of wholesale trade enterprises are given. The conclusions and prospects of further researches on the subject under consideration are given.

Key words: economic security, system of economic security, concept of ensuring economic safety, conceptual approaches, principles of functioning of the system.

Постановка проблеми. Характерною ознакою підприємницької діяльності є наявність постійних ризиків та загроз економічного характеру. Нині більшість підприємств оптової торгівлі України потенційно опиняється в зоні дії широкого спектру загроз, що створили реальну економічну небезпеку існуванню їх бізнесу. Важливим етапом забезпечення економічної безпеки підприємства є складання її концепції. Процес її формування передбачає, що керівництвом підприємства має бути сформована система пріоритетних інтересів, виявлені інтереси взаємодіючих з ним суб'єктів зовнішнього середовища, а також вибрані такі способи та форми узгодження інтересів, щоб результати взаємодії забезпечили прибуток підприємству. Формування концепції економічної безпеки підприємств є надзвичайно актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На думку вітчизняних та іноземних авторів найвідоміших публікацій з проблематики безпеки, успішний захист підприємства від економічних загроз залежить від повноти реалізації принципів підходу до розв'язання цієї проблеми. Значний внесок у вирішення цієї проблеми зроблено такими науковцями, як Т. Козир, О. Мороз, В. Амитан, М. Камлик, Л. Донець і Н. Ващенко, О. Долженков і Ж. Жуковська, О. Головченко. Так, Т. Козир [9, с. 80] вважає, що концепція економічної безпеки підприємства складається з таких основних елементів, як аналіз зовнішніх та внутрішніх загроз підприємству, визначення складу показників, що формують критерії економічної безпеки підприємства, а також регулювання значень таких основних показників економічної безпеки підприємства, як трудові, матеріальні ресурси та фінансові результати, але ним не висвітлені основні принципи та інструменти забезпечення економічної безпеки підприємств. О. Мороз [5, с. 60] пропонує концептуальну модель економічної безпеки підприємств, яка ґрунтується на парадигмі опису подій, причинно-наслідкових механізмів пояснення моделі ефективності сучасного підприємства з точки зору категорії «економічна безпека» як поведінкового чинника. Автором не звернено уваги на внутрішні чинники та загрози формування концепції економічної безпеки підприємств. В. Амитан [1, с. 15] обґрунтовує концепцію економічної безпеки підприємств як захист конфіденційної інформації та боротьби з комп'ютерними злочинами й відокремленим підрозділом служби економічної безпеки підприємств. В своїй роботі він враховує чинники впливу на економічну безпеку підприємств, принципи та інструменти економічної безпеки підприємств. М. Камлик [7, с. 143] обґрунтовує концепцію економічної безпеки підприємств як комплекс взаємопов'язаних заходів організаційно-правового характеру, що здійснюються спеціальними органами та підрозділами суб'єктами господарювання, спрямованих на захист життєво важливих інтересів особистості, підприємства і держави загалом, свідчення протиправних дій з боку реальних або потенційних фізичних чи юридичних осіб, що можуть привести до істотних економічних втрат та забезпечення сталого розвитку підприємства в майбутньому. Але автором не враховано комплексу заходів економічного характеру для обґрунтування концепції економічної безпеки підприємств. Л. Донець та Н. Ващенко [4, с. 110] виділяють такі складові концепції безпеки

підприємства: об'єкти та суб'єкти безпеки, механізм забезпечення, а особливу роль приділяють політиці безпеки, яка включає в себе визначення мети, функцій, принципів та розроблення стратегії. Проте авторами не висвітлені чинники впливу на економічну безпеку підприємств. О. Долженков, Ж. Жуковська, О. Головченко [8, с. 34] сутність концепції економічної безпеки вбачають у вивченні гарантування економічної безпеки підприємства через комплекс економічних інтересів як життєво важливих матеріальних, інноваційно-інтелектуальних цінностей та потреб суспільства, збереження яких гарантує прогресивний розвиток підприємницької діяльності. Авторами не враховані чинники, принципи та інструменти розвитку економічної безпеки підприємств.

Формулювання цілей статті. Наявність значної кількості наукових доробок у цьому напрямі дослідження, теоретична та науково-методична база вирішення питання економічної безпеки в умовах нестабільності зовнішнього середовища потребує постійного розвитку. Сьогодні недостатньо вирішеними є питання, спрямовані на забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі, моделювання розробки концепції забезпечення економічної безпеки підприємства на основі аналізу структурних взаємозв'язків зовнішніх і внутрішніх загроз. У зв'язку цим необхідним є формування концептуального підходу до забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш значущих елементів безпеки підприємства оптової торгівлі є концепція її забезпечення. Загрози інтересів підприємства виникають в процесі їх реалізації в практичній діяльності, що й породжує необхідність захисту інтересів, а фактично – політики і стратегії захисту від цих загроз. Політика і стратегія такого захисту складають сутність концепції безпеки підприємства. Концепція (в перекладі з лат. – «сприйняття») – це фактично система поглядів на певне явище або спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, основоположна ідея теорії, загальний її задум [3, с. 12].

Концепція безпеки підприємства оптової торгівлі є системою поглядів керівництва підприємства на проблеми безпеки на різних етапах і рівнях та в різних сферах його господарської діяльності, а також визначає основні шляхи їх вирішення, принципи, напрями й етапи реалізації заходів безпеки. Під час розроблення концепції безпеки підприємства враховуються чинне законодавство, нормативні акти і регламенти у сфері безпеки, захисту, застосування технічних засобів. Формування концепції економічної безпеки підприємства включає такі етапи:

- 1) аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на стан економічної безпеки підприємств;
- 2) складові та засоби забезпечення і принципи економічної безпеки підприємств;
- 3) оцінка поточного стану рівня забезпечення економічної безпеки підприємства;
- 4) розробка комплексу заходів та інструментів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства, що включає:
 - бюджетне планування реалізації сукупності розроблених заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства;

- планування рівня забезпеченості підприємства фінансовими, трудовими й матеріальними ресурсами;
- поточне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- оперативна реалізація запланованих заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства;
- контроль за реалізацією всіх запланованих заходів;
- коригування комплексу заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Оскільки об'єктом гарантування економічної безпеки виступає стабільний економічний стан підприємства, що є складним та багатоаспектним механізмом, то ефективне гарантування його захисту повинно реалізовуватись через комплексний підхід до управління цим процесом. Комплексний підхід припускає облік в управлінні об'єктом всіх основних його аспектів, а елементи системи, що управляються, розглядаються тільки в сукупності цілісності та єдності. Зміст концепції економічної безпеки підприємств оптової торгівлі охоплює основні складові економічної безпеки підприємств, інструменти забезпечення економічної безпеки підприємства, чинники впливу і засоби забезпечення економічної безпеки підприємств. Метою розробки концепції економічної безпеки підприємств оптової торгівлі є формування комплексної системи економічної безпеки підприємств.

Особливостями концепції економічної безпеки підприємств оптової торгівлі є те, що:

- концепція економічної безпеки підприємств є конструктивною, тобто відображає початковий стан об'єкта, на перетворення якого спрямована концепція; стан об'єкта, досягнутий в результаті реалізації концепції; заходи досягнення сформульованих у концепції цілей;

- засоби необхідні і достатні для досягнення поставлених цілей; є джерела ресурсного забезпечення для реалізації концепції; наявний механізм реалізації концепції, тобто способи (методи) використання виділених засобів і ресурсів;

- концепція є досить гнучкою, тобто дає можливість в її межах реагувати на зміну умов реалізації концепції і вносити корективи в реалізацію за потреби в них.

Особливостями введення до логічної структури концепції таких позицій є:

- виявлення об'єкта і предмета, визначення їх сутності, місця серед множини інших;

- чітке формулювання ролі і завдання реалізації концепції;

- виділення умов, необхідних і достатніх для реалізації концепції та зіставлення їх з наявними;

- визначення заходів і шляхів реалізації, що забезпечують перетворення об'єкта реалізації концепції;

- формулювання критеріїв успішності заходів щодо розроблення концепції [5, с. 70].

Основним змістом концепції безпечного функціонування визначено формування засад системи управління підприємством, націленої на створення умов для стабільного функціонування та на систематичне задоволення потреби підприємства у безпеці на всіх стадіях його життєвого циклу, тобто від зародження до моменту самостійної або примусової ліквідації (банкрутства).

Основні принципи функціонування системи управління в рамках концепції безпечного функціонування підприємства полягають у такому:

- безумовне задоволення як загальних потреб підприємства, так і потреб його працівників;

- гнучкість структури економічного потенціалу, що забезпечує його стабільне функціонування у теперішньому та безпечну діяльність у майбутньому;

- постійне очікування загроз як внутрішнього, так і зовнішнього характеру;

- здатність структури управління швидко реагувати на загрози та ефективно використовувати наявні можливості;

- ефективна інформаційна забезпеченість процесів планування та використання стратегій підприємства;

- усвідомлення суспільством важливості створення сприятливих умов для здійснення підприємством заходів з підтримки власної економічної безпеки.

Головними загрозами, які перешкоджають забезпеченню економічної безпеки підприємств оптової торгівлі, є різноспрямованість економічних інтересів підприємств, слабка мотивація працівників до попередження загроз і їх незацікавленість у кінцевих результатах діяльності підприємства. В цих умовах підприємство змушене пристосовуватися до зовнішнього середовища без зворотного впливу. Тому в його можливостях залишаються контроль за внутрішнім механізмом функціонування, моніторингом економічних показників фінансово-господарської діяльності та прийняття ефективних управлінських рішень. Відповідно, у цій ситуації виникає потреба у формуванні концепції забезпечення економічної безпеки підприємств оптової торгівлі, для цього на основі аналізу і синтезу наявних наукових поглядів систематизовані основні функціональні елементи економічної безпеки підприємства, до яких відносять фінансовий, техніко-технологічний, інтелектуальний, політико-правовий, інформаційний, правовий та соціальний. Концепція безпеки підприємства оптової торгівлі є базою для розробки і створення системи забезпечення його безпеки – сукупності сил, засобів і методів роботи із забезпечення зовнішньої і внутрішньої безпеки з урахуванням фізичного, технічного, правового, фінансового, інформаційного, психологічного і спеціального забезпечення. Сформована концепція дасть змогу створити атмосферу безпеки на відповідному підприємстві.

Оскільки об'єктом гарантування економічної безпеки підприємства оптової торгівлі виступає стабільний економічний стан підприємства, що є складним та багатоаспектним механізмом, то ефективне гарантування його захисту повинно реалізовуватись через комплексний підхід до управління цим процесом. Комплексний підхід припускає облік в управлінні об'єктом усіх основних його аспектів, а елементи системи, що управляються, розглядаються тільки в сукупності цілісності та єдності.

Розрізняють такі види концепції економічної безпеки підприємств, які формулюють загальну концепцію економічної безпеки підприємств оптової торгівлі.

Правова концепція економічної безпеки підприємства, яка полягає у наявності повної та надійної нормативно-правової бази, що регламентує діяльність підприємств оптової торгівлі з ефективним механізмом реалізації всіх положень, що викладені у нормативно-правових актах. Правове забезпечення підприємниць-

кої діяльності в торговельній галузі має комплексний, системний та послідовний характер і повинно запобігати виникненню передумов для економічної злочинності. В цьому разі головне місце відводиться державі в особі її уповноважених органів на всіх рівнях для прийняття необхідних нормативно-правових актів, а також безпосередньо апарату управління того чи іншого підприємства для розробки внутрішніх наказів, інструкцій, положень тощо.

Силова концепція економічної безпеки підприємств орієнтована перш за все на протидію економічній злочинності. Її завданням є забезпечення фізичної безпеки керівників та працівників підприємства оптової торгівлі, створення ефективної системи контролю за використанням ресурсів, запобігання пошкодженню та викраденню матеріальних цінностей підприємства, несанкціонованому витоку інформації, що містить комерційну таємницю тощо. Реалізація положень цієї концепції є передусім прерогативою служби безпеки підприємства, яку повинен очолювати начальник з прямим підпорядкуванням керівнику підприємства.

Виробничо-структурна концепція економічної безпеки підприємств оптової торгівлі націлена на використання передових технологій у забезпеченні діяльності підприємств та оснащення їх сучасним обладнанням і технікою.

Ринкова концепція економічної безпеки підприємств передбачає орієнтацію на пошук своєї ніші на ринку, завоювання там міцних позицій та збільшення кола своїх споживачів шляхом розширення і оновлення асортименту продукції, якомога повнішого задоволення потреб споживачів, постійного рекламування та просування своєї продукції на ринку, налагодження ефективної системи збуту.

Концепція ризиків орієнтована на мінімізацію та нівелювання цих негативних явищ, котрі можуть очікувати на підприємство в процесі здійснення діяльності.

Концепція оптимального стану ресурсів. Сутність концепції оптимального стану ресурсів підприємства оптової торгівлі полягає в ефективному та збалансованому використанні ресурсів (виробничих, фінансових, кадрових тощо) з урахуванням поставлених цілей і завдань підприємства. Вона найбільше відображає поняття економічної безпеки

підприємства з позицій ресурсно-функціонального підходу, що має найбільшу кількість прихильників серед науковців.

Під час дослідження економічної безпеки підприємства оптової торгівлі доцільно спиратися на останню концепцію з одночасним частковим врахуванням окремих елементів інших вищезазначених. Такий підхід забезпечить якомога повніше відображення поняття економічної безпеки та врахування всіх її основних складових.

Ця концепція управління економічною безпекою підприємств оптової торгівлі забезпечує їх спроможність забезпечити свій незалежний розвиток і достатній оборотний потенціал, захист від внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність зберегти свій власний капітал і структуру згідно з вибраною та визначеною місією. Також вона забезпечує здатність до саморозвитку і прогресу та захищеність підприємства від зовнішніх та внутрішніх збитків та дії дестабілізуючих чинників середовища, що створюють загрозу для його нормального розвитку, стабільний фінансовий стан підприємства.

Результатом функціонування концепції економічної безпеки підприємств оптової торгівлі є надходження необхідних для функціонування підприємства ресурсів та інформації відповідно до системи пріоритетних інтересів підприємства, мінімізації витрат на придбання ресурсів у необхідній кількості та належної якості.

Висновки. Формування концепції забезпечення економічної безпеки підприємства оптової торгівлі посідає важливе місце в процесі забезпечення його безпеки. До Концепції пропонується включити такі складові: засоби та принципи забезпечення економічної безпеки підприємств, інструменти та чинники впливу на економічну безпеку підприємств, основні елементи економічної безпеки підприємств та задачі економічної безпеки підприємств.

До перспективних напрямів дослідження із зазначеного питання можна віднести обґрунтування можливості доповнення концепції забезпечення економічної безпеки підприємства оптової торгівлі новими складовими, які б дали змогу оптимізувати її до сучасних реалій діяльності зазначених підприємств.

Список використаних джерел:

1. Амитан В. Економічна безпека: концепція й моделі / В. Амитан // Економічна кібернетика. – 2016. – № 3. – С. 13–20.
2. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення : [монографія] / [Т. Васильців, О. Бойкевич, В. Каркачук] ; за ред. Т. Васильціва. – Львів, 2016. – 386 с.
3. Грунін О. Економічна безпека організації : [навч. посібник] / О. Грунін, С. Грунін. – СПб. : Пітер, 2002. – С. 12–13.
4. Донець Л. Економічна безпека підприємства : [навч. посібник] / Л. Донець, Н. Вашенко. – К. : Центр учбової літератури, 2016. – 240 с.
5. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства / [М. Єрмошенко, К. Горячова, А. Ашуєв]. – К. : Національна академія управління, 2015. – 78 с.
6. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства : [монографія] / [О. Мороз, Н. Карачина, А. Шиян]. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 241 с.
7. Камлик М. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект : [навч. посіб.] / М. Камлик. – К. : Атіка, 2005. – 432 с.
8. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения : [монография] / [А. Козаченко, В. Пономарьов, А. Ляшенко]. – К. : Либра, 2013. – 280 с.
9. Козир Т. Алгоритм формування концепції забезпечення економічної безпеки / Т. Козир // Економіка і управління. – 2015. – № 5. – С. 78–82.
10. Долженков О. Особливості гарантування економічної безпеки підприємницької діяльності в ринкових умовах : [моногр.] / О. Долженков, Ж. Головченко ; [за заг. ред. О.Ф. Долженкова, Ж.О. Жуковської, О.М. Головченко]. – О. : ОЮІХНУВС, 2014. – 208 с.